

Sa Kabila ng mga Haligi ng Maynila: Isang Pagsusuring Personal

Francis Jason Chuaunsu, Nehemiah Andrew Dizon, at Ellianna Cecilia Principe

Nakapaligid sa iyo ang mga nagsisitaasang makabagong mga gusali, ang mausok na hanging ibinubuga ng mga *jeepney*, at ang tunog ng tsismisan ng mga *marites* sa may tabi. Pero sa puso ng Maynila, naroon ang mga bakas ng nakaraan — mga mantsa ng kasaysayan, mga tagong kwentong nagdaan. Paano kung sabihin ko sa'yo na ang lupaing tinatayuan mo ngayon ay noon siyang pusod ng digmaan? Halina't maglakbay tayo pabalik sa nakaraan, at tuklasin ang kwento ng Intramuros — isang lugar kung saan ang bawat bato ay may kwento ng 400 na taon.

Madalas nating marinig ang salitang *heritage* o pamana, pero ano nga ba ang tunay na kahulugan nito para sa ating kabataang Pilipino sa makabagong panahon ng teknolohiya? Sa mundo kung saan lahat ay *instant: instant messaging, instant noodles, instant gratification*—paano natin mapapahalagahan ang mga munting kwentong nangyari noong panahon ng aming mga ninuno?

Noong ika-95 na Araw ng mga Bayani noong Agosto 25, binisita namin mismo ang kasagutan sa gitna ng abalaang Maynila, kung saan nakatayo ang isang tahimik na saksi ng ating kasaysayan—ang Fort Santiago. Hindi lang ito simpleng museo o lugar para sa mga turista. Ito ay buhay na

patunay ng tapang, sakripisyo, at pangarap ng mga Pilipinong lumaban para sa kalayaang tinatamasa natin ngayon. At sa gitna ng lahat ng modernong hamon na kinakaharap natin, ang mga aral mula rito ay nananatiling gising, nagsisilbing paalala para sa ating puso't isipan. Matatagpuan ang Fort Santiago sa loob ng Intramuros, ang dating sentro ng

kolonyal na pamahalaan ng mga Kastila. Hindi lang ito simpleng lumang gusali na naging pasyalan ngayon, subalit ito ay may kwentong mahigit 400 taon na ang nakalipas.

Nagsimula ang lahat noong 1571 nang dumating si Miguel López de Legazpi at ang kanyang mga kasamang Kastila. Sa una, gawa lang ito sa "*logs and earth*" pero dahil sa mga pag-atake ng mga kaaway, ginawa nilang mas matibay na stone fortress sa gitna ng taong 1589 at 1592. Ang pangalan nito ay nagmula kay Santiago Matamoros, o Saint James the Moorslayer, na patron saint ng mga Kastilang sundalo.

Matalino ang mga Kastila sa pagpili ng lokasyon. Ang Fort Santiago ay nakatayo sa tabi ng Pasig River at harap ng Manila Bay. Dahil dito, nagkaroon sila ng malawak na tanaw laban sa mga darating na panganib. Idinisenyo ito bilang pangunahing depensa ng Maynila laban sa mga kalaban gaya ng mga *Dutch, British*, at maging sa mga lokal na nag-alsa. Pero hindi lang military base ang Fort Santiago, naging sentro rin ito ng iba't ibang mahahalagang pangyayari sa kasaysayan ng Pilipinas. Madaming Pilipino noong panahon ng Amerikano, Hapon, at Kastila ang nakulong dito, kabilang si Dr. Jose Rizal bago siya nabitay noong 1896.

Kung kaya't sa loob ng Fort Santiago matatagpuan ang Museo ni Rizal, na nakalaan upang ipakita ang kanyang buhay, mga sulatin, at alaala. Dito nakatala ang kanyang huling mga araw bago siya barilin sa Bagumbayan (ngayon ay Luneta). Makikita rin sa museo ang mga replika ng kanyang selda, mga kasulatan, at ilang gamit na nagbigay ng mas malalim na pag-unawa sa kanyang pagkatao at sakripisyo.

Pagpasok pa lang namin sa Fort Santiago, dama namin agad ang kasaysayan na nakapaloob sa mga lumang pader at pasilyo. May bigat ang lugar dahil alam naming maraming pangyayari ang naganap dito noong nakaraan, pero sa parehong oras ay nakakatuwa ring makita na ang daming bumibisita—mga estudyante, pamilya, at pati mga foreigner. Naramdaman namin na ang kasaysayan ng Pilipinas ay hindi lang para sa atin, kundi pinapahalagahan din ng ibang tao mula sa iba't ibang bansa.

Noong pumasok kami sa Museo ni Rizal, iba ang naging pakiramdam namin. Natuwa kami dahil marami sa mga natutunan namin sa klase tungkol kay Rizal ay mas naipakita at naipaliwanag pa sa mga exhibit. Para bang ang mga impormasyon na dati ay naririnig lang namin sa diskusyon, ngayon ay mas naging buhay at mas madaling maunawaan. Nadama rin namin ang paghanga dahil nakita namin mismo ang mga bagay na bahagi ng kanyang buhay—mga sulatin, larawan, at kanyang mga ginamit noon. Mas lumalim ang kaalaman namin tungkol kay Rizal at sa kanyang sakripisyo.

Ang naramdaman namin ay kombinasyon ng tuwa at pagkamangha. Tuwa, dahil nagkaroon kami ng pagkakataon na makita nang personal ang mga bagay na dati ay sa larawan o kwento lang namin nakikilala. Pagkamangha, dahil mas naunawaan namin kung gaano kalawak ang naabot ng kanyang mga ideya at kung paano niya ginamit ang pagsusulat bilang sandata laban sa kolonyalismo.

Kami'y nag-aaral bilang mga propesyonal sa larangan ng IT, ngunit higit pa sa mga *code* ang kinahaharap namin sa kwento ng Fort Santiago. Hindi namin maiwasan magtanong, 'anong halaga ng lugar na ito sa buhay ko, sa napili kong propesyon, at sa lipunan na bahagi ako?' Hindi ito tanong na dapat isinantabi. Kung gusto nating yakapin ang kabuuan ng ating pagkakakilanlan bilang isang Pilipino, mahalagang suriin ang mga sagot dito.

Sa personal na antas, ang Fort Santiago ay parang salamin ng nakaraan na bumabalik taon-taon. Habang nilalakaran ang lumang mga bato, nahahawakan ko ang kasaysayan ng bansa, hindi lang bilang paksang aaralin, kundi bahagi na ng kamalayan ko. Dito nanahan si Rizal noong huling mga araw niya, nilikha ang *Mi Ultimo Adios*, at niyakap ang tungkulin ng pagiging Pilipino. Ang mas malalim na paglalahad ng kanyang huling yugto, ang kanyang tahimik na tapang, ay bumabasag sa limitadong aral sa libro. Imbes na maging larawan lang sa pisara, naging laman siya ng isip at damdamin ko. Sa sobrang bigat ng kanyang sakripisyo, mapapatanong ka na lamang, 'hindi sila sumuko, anong karapatan kong sumuko ngayon?'

Bilang *IT students*, batid namin kung paano ginagamit ang teknolohiya sa preserbasyon. Pinatunayan ng *digital* na preserbasyon na ang teknolohiya ay sandigan na rin ngayon ng kasaysayan. Totoong may mga proyekto ng *3D scanning* at *digital archiving* na ginagawa sa Fort Santiago upang hindi mapanagutan ng panahon ang mga mahalagang bahagi nito (Borrega et. al, 2024). Ang mga likha ni Rizal at lumang dokumento ay ini-scan at inia-upload sa mga *digital* na *archives* katulad ng UST Digital Library. Ang mga proyektong pang-teknolohiya na ganito ay hindi lang para sa pananaliksik. Pinapantay nito ang *access*, kaya maski ang taga-probinsya o OFWs, abot-kamay ang ating kasaysayan.

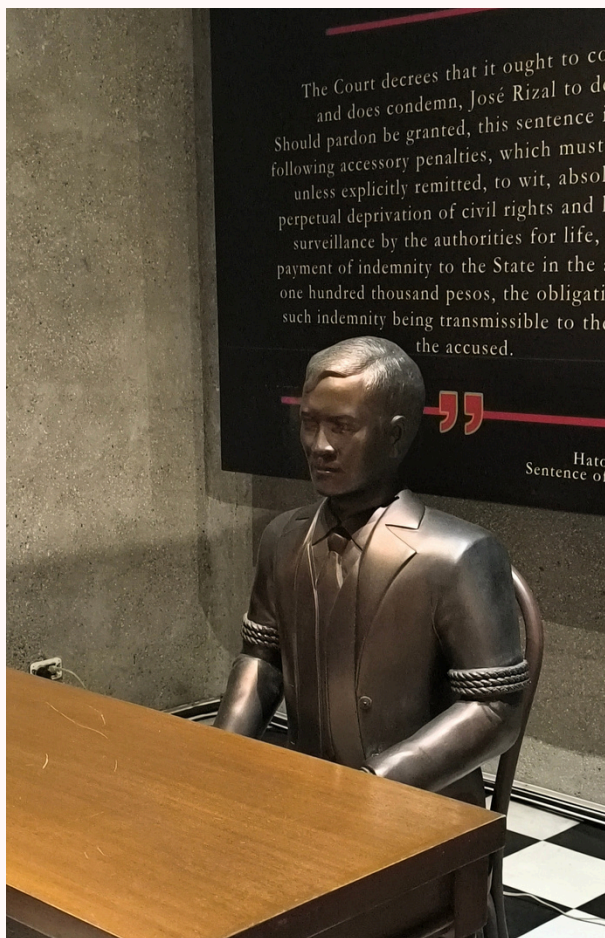
Hindi napag-iivanan ang kasaysayan sa *digital age*. Sa usapin ng *virtual reality (VR)* at *augmented reality (AR)*, mayroong *Intramuros App* na inilunsad lamang nitong Hunyo sa kasalukuyang taon ng *Intramuros Administration*, katuwang ang DOT at iACADEMY. Gamit ito, mas *interactive* at *accessible* ang pagbisita sa Fort Santiago. Ang *Experience Philippines app* ay may *AR* na nagpapakita ng impormasyon at lumang anyo ng Fort Santiago, na kapag ini-scan ang mga *signage* sa *site* gamit ang *smartphone*. May mga *virtual* at *360-degree tours* na libre ring mapanood sa opisyal na *site* at *YouTube*. Gayunpaman, wala pang *full AR* o *immersive VR tour* na talagang kayang ibalik o gawing buo ang makasaysayang karanasan. Malawak pa ang potensyal nito para sa mas malalim, personal, at makabagong paglalakbay sa kasaysayan ng bawat Pilipino sa hinaharap. Para sa aming kabataan, na sa *social media* na lumaki, mas nagiging buhay at kapana-panabik ang pag-aaral ng kasaysayan sa tulong ng mga ito. Malayo na sa nakayayamot na aklat-aralin. Wala nang katwiran upang hindi makilahok ang isip at puso sa kwento ng Fort Santiago.

Hindi simpleng pagbabago ang natutunghayan natin. Ito ay pagsasanib ng makabagong teknolohiya sa lumang karanasan ng pagkatuto. Sa museo mismo, makikita ang *interactive exhibits* at *QR code*. Gamit ang mga ito, madaling makuha ang dagdag na impormasyon gamit ang sariling telepono o *tablet*. May *digital kiosks* at mga *touch screens* para sa exhibits na dinisenyo upang gawing pantay ang access at *interaction* para sa lahat (Gallego, 2025). Ang ganitong pagsasanib ng tradisyon at modernong teknolohiya ay mahalaga upang maging buhay ang natutunan at aktibong bumuo ng sariling interpretasyon at ugnay sa kasaysayan. Sa pag-usad ng panahon, mas maraming *interactive tech* pa ang maaaring maidagdag para mas mapalalim ang epekto at pagkatuto.

Hindi natatapos sa paglikha at pagpapakita ng *data* ang papel ng *IT*. Ang hamon ng *cybersecurity*, lalo na para sa mga *digital archives* at *online museum platforms*, ay napapanahon. Kapag nasira o nakompromiso ito, parang binasag at sinira na rin ang mismong alaala ng lahi. Ang *IT professionals* ngayon ang bagong tanod ng bayan. *Firewall*, *encryption*, at *redundancy* ang ilan sa sa mga katumbas ngayon ng guwardiya't makapal na pader noon. Hindi pwedeng baliwalain ito dahil ang pagkawala ng datos ay pagkawala ng bahagi ng pagkatao ng isang bansa.

Sa kabuuan ng lipunan, isa ang lugar na ito sa pundasyon at lakas ng ating lahi. Higit pa ito sa hamak na tanawin kapag field trip. Buhay na kasaysayan at aral ng karapatan, sakripisyo, at pagkakaisa ang dala nito sa bawat bumibisita. Dito nahuhubog ang diwa ng katatagan at sama-samang pangarap, habang ang turismo at konserbasyon ay nagbibigay ng hanapbuhay at dignidad sa komunidad. Kung mapapabayaan ang

koneksyon ng teknolohiya at kasaysayan, mawawala ang saysay nito at bubura ang apoy ng lahing Pilipino. Ang larangan ng *IT* ay may misyon ng pagbabantay, pagpapalawak, at pagpapatibay ng ating alaala. Bawat bato sa Fort Santiago ay nagsisilbing hamong nagsusumamo na tanggapin, buhayin, at ipaglaban ang ating identidad gamit ang talino, tapang, at naglalagablab na puso.

Sa paglalakbay naming ito sa Fort Santiago, natuklasan namin ang tunay na kahulugan ng pagsuri sa lokal na kasaysayan, at hindi ito simpleng pagbabalik-tanaw sa nakaraan, kundi aktibong pag-uusisa sa mga kwentong nakatago sa aming sariling bakuran. Tulad ng ginawa ni Dr. Jose Rizal sa kanyang pag-aaral ng *Sucesos de las Islas Filipinas* ni Morga, natutunan naming hindi sapat ang pagtanggap lang sa mga kwentong ating nakasanayan at napakinggan. Nararapat lamang na bumuo tayo ng sarili nating interpretasyon, ng ating tunay na karanasang Pilipino sa kasaysayan.

Ang Fort Santiago ay hindi lang naging *field trip* para sa amin, bagkus naging personal na pakikipag-usap ito sa nakaraan. Noong nakita namin ang selda ni Rizal, ang kanyang mga sulatin, at naramdaman naming maigi ang bigat ng kanyang sakripisyo, hindi na siya nanatiling larawan sa pisara, at naging laman na siya ng aming isip-isipan. Dito namin natutunan na ang kasaysayan ay hindi nakatayo sa mga museo lang, kundi nasa aming mga puso na handang magpatuloy ng kwentong nagsimula sa mga lumang bato ng Fort Santiago.

Sa huli, bawat bato sa Fort Santiago ay nagsisilbing hamon na nagsusumamo—tanggapin, buhayin, at ipaglaban ang ating identidad. Ang mga totoong yaman ng Pilipinas ay hindi nakatago sa museo sa Intramuros, kundi nasa ating mga kamay na handang ipagpatuloy ang nasimulan ng mga bayaning tulad ni Rizal: ang pagmamahal sa sariling kasaysayan at ang walang sawang paghahanap ng ating tunay na Pinoy na pagkakakilanlan. Sa bawat hakbang sa loob ng Fort Santiago, dala natin ang paalala na ang kalayaan at identidad ay may kasamang sakripisyo — at tungkulin nating ingatan ito.

Muli, balikan natin ang katanungan na ito:

“

Hindi sila sumuko, kaya anong karapatan kong sumuko ngayon?”

Sanggunian:

Augmented reality app lets you relive Intramuros history via mobile phone. (2020, February 3). Philstar.com. <https://www.philstar.com/headlines/2020/02/03/1990157/augmented-reality-app-lets-you-relive-intramuros-history-mobile-phone>

Borrega, P. L., Felisilda, Y. A., Sarmiento, C. J., & Tamondong, A. (2024). 3D RECONSTRUCTION OF THE FORT SANTIAGO DUNGEONS USING HANDHELD LASER SCANNING METHOD. *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences/International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XLVIII-4/W8-2023, 69–75. <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-xxviii-4-w8-2023-69-2024>

Gallego, D. M. (2025, August 6). Digital Memory: How JCI Manila is Making History Accessible in Intramuros - The Asian Pearl. *The Asian Pearl*. <https://theasianpearl.com/digital-memory-how-jci-manila-is-making-history-accessible-in-intramuros/>

Hinz, A. (2024, August 1). Our website is currently unavailable: Cyberattacks on cultural heritage institutions. *De Gruyter Conversations*. <https://blog.degruyter.com/cyberattacks-on-cultural-heritage-institutions/>

Intramuros Administration. (n.d.). *Welcome to Fort Santiago!*. Retrieved from <https://intramuros.gov.ph/fs/>

Intramuros unveils new digital gateway to the Walled City | Intramuros Administration. (2025, June 12). <https://intramuros.gov.ph/2025/06/12/intramuros-unveils-new-digital-gateway-to-the-walled-city/>

MJ WYLE. (2024, January 29). *Inside the dungeon of Fort Santiago Intramuros manila tour in 360 video*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=huCDUrFnD1M>

The importance of heritage protection - AIM - Association of Independent Museums. (2025, January 24). *AIM - Association of Independent Museums*. <https://aim-museums.co.uk/news/the-importance-of-heritage-protection/>

Tourism Philippines. (2020, July 12). *Fort Santiago | Virtual Tour [Video]*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ogE_ZeKzJ2k

Virtual tours | Intramuros Administration. (2001, August 30). <https://intramuros.gov.ph/virtual-tours/>